Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 8 Tdo 254/2010, ECLI:CZ:NS:2010:8.TDO.254.2010.1

Číslo: 21/2011

Právní věta:

Při posuzování znaků trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197a odst. 1 tr. zák.[*)] se nelze omezit jen na vlastní obsah slovního prohlášení pachatele. Jeho výroky je třeba hodnotit ve spojení s dalším konáním a projevy této osoby a teprve na základě komplexního posouzení situace je možné učinit závěr, zda se jedná o vyhrůžky způsobilé vzbudit důvodnou obavu z jejich uskutečnění. Nevyžaduje se proto, aby vyhrůžka pachatele konkrétně obsahovala slova přímo vyjadřující vyhrožování usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou, pokud přitom činil úkony svědčící o záměru vzbudit v poškozeném důvodnou obavu z usmrcení nebo způsobení těžké újmy (např. když uváděl, že ho měl raději zabít než zmlátit, že práh jeho bytu nikdo nepřekročí, a přitom natahoval spoušťový mechanismus pistole).

[*)] *Poznámka redakce: Nyní jde o trestný čin nebezpečného vyhrožování podle § 353 tr. zákoníku.*

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.03.2010

Spisová značka: 8 Tdo 254/2010

Číslo rozhodnutí: 21

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

Předpisy: § 197a odst. 1 tr. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání, které podal obviněný P. L. proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 5 To 283/2009, který rozhodl jako soud odvolací v trestní věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 91 T 36/2008.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 23. 3. 2009, sp. zn. 91 T 36/2008, byl obviněný P. L.

uznán vinným trestným činem násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci podle § 197a odst. 1 tr. zák., kterého se dopustil tak, že dne 26. 11. 2006 v době mezi 13.00 a 15.00 hod. v bytě na adrese B., který užíval společně se svou družkou R. O., jmenovanou nejprve fyzicky napadl po předchozí slovní rozepři, protože si chtěla vzít jím uvařené jídlo, kdy ji opakovaně strhl na zem, několikrát ji uhodil otevřenou dlaní a také ji kopal, a když ukončil fyzický útok a poškozená si balila své věci, tak ve snaze dále ji zastrašit, vzal svou legálně drženou pistoli vzor ČZ 75B, zbraň nabil a položil ji na stůl v kuchyni se slovy, že měl poškozenou raději zabít než zmlátit, což v poškozené vyvolalo obavu, že obviněný zbraň vůči její osobě použije.

Za tento trestný čin byl obviněný odsouzen podle § 197a odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání pěti měsíců, jehož výkon byl podle § 58 odst. 1 tr. zák. a § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání osmnácti měsíců. Rovněž bylo rozhodnuto o náhradě škody.

Krajský soud v Brně jako soud odvolací usnesením ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 5 To 283/2009, odvolání obviněného podané proti uvedenému rozsudku soudu prvního stupně podle § 256 tr. ř. zamítl.

Prostřednictvím obhájce JUDr. V. K. podal obviněný proti tomuto usnesení z důvodů podle § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř. dovolání v němž odvolacímu soudu vytkl, že neodstranil nesprávnost právního posouzení skutku, na kterou obviněný v odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně poukazoval. V návaznosti na tuto námitku obviněný zrekapituloval soudem prvního stupně provedené dokazování, zmínil další podstatné skutečnosti, jež soud vedly k závěru o věrohodnosti výpovědi poškozené, a shrnul zjištění, která soud ohledně viny obviněného a právní kvalifikace trestným činem násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci podle § 197a odst. 1 tr. zák. učinil. Obviněný rovněž konstatoval podstatný obsah rozhodnutí odvolacího soudu, k němuž zdůraznil, že pokud odvolací soud považoval provedené důkazy za zhodnocené soudem prvního stupně v souladu s ustanovením § 2 odst. 6 tr. ř., nelze mít ani v takovém případě za prokázané, že jednáním obviněného byly naplněny všechny znaky trestného činu podle § 197a tr. zák. Tato výhrada se týkala především znaku vyhrožování usmrcením nebo vyhrožování těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou, za níž nelze považovat jen fyzický útok. Všechny důkazy, které soud prvního stupně provedl, svědčí pouze o tom, že poškozená utrpěla zranění, avšak podle obviněného není dostatek podkladů pro jednoznačný závěr, že jeho jednání bylo vůči poškozené úmyslné, a to se zřetelem na odůvodnění v této věci již dříve vydaného usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 1. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1468/2007. Podle obviněného jednání tak, jak je popsáno ve výrokové větě rozsudku soudu prvního stupně, stále znak, že vyhrožoval usmrcením, nenaplňuje. Nebylo totiž prokázáno, že by obviněný jakýmkoli způsobem verbálně uvedeným způsobem poškozené vyhrožoval. Nejenže zmíněné jednání ve výrokové větě rozsudku vůbec není, ale nebylo popsáno takové výhružné chování, které by pod uvedený znak mohlo být podřazeno, a není ani patrné, čím měl obviněný poškozené vlastně hrozit. Obviněný též vytkl, že hodnocení důkazů nevychází ze spisového materiálu, protokol o ohledání místa činu není kompletní, neboť v něm není uvedeno, že v odpadkovém koši byly střepy ze sklenice, což je zásadní a jeho obhajobu podporující skutečnost, nebyl zpracován obviněným navrhovaný znalecký posudek k věrohodnosti osoby poškozené. Soudy tak porušily ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř., a přestože se jim nepodařilo zpochybnit obhajobu obviněného, nepostupovaly podle zásady in dubio pro reo. Pro uvedené nedostatky měly proto obviněného podle § 226 písm. a) tr. ř. obžaloby zprostit.

V závěru dovolání proto obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud vyhověl dovolání, a z jeho podnětu zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 5 To 283/2009, a související část rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 23. 3. 2009, sp. zn. 91 T 36/2008, a podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil i další rozhodnutí obsahově navazující na citované rozhodnutí a aby poté Nejvyšší soud podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal příslušnému soudu nové projednání a rozhodnutí věci.

Přestože byl opis dovolání obviněného řádně zaslán Nejvyššímu státní zastupitelství, toto do dne

konání neveřejného zasedání Nejvyššímu soudu své případné písemné vyjádření nezaslalo.

Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., že bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř., v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.). Protože dovolání může být relevantně podáno jen ze zákonem stanovených důvodů, dále zkoumal, zda obviněný dovolání opřel o takové skutečnosti, které dopadají na jím označené dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř.

Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. se dovolání podává, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Z takto stanovených mezí této právní úpravy plyne, že ve vztahu ke zjištěnému skutku je možné dovoláním vytýkat výlučně vady právní, tedy to, že skutek, jak byl soudem zjištěn, byl nesprávně právně kvalifikován jako trestný čin, ačkoli o trestný čin nejde nebo jde o jiný trestný čin, než kterým byl obviněný uznán vinným. Na podkladě tohoto dovolacího důvodu nelze proto přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost skutkových zjištění, na nichž je napadené rozhodnutí založeno, ani prověřovat úplnost provedeného dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř., poněvadž tato činnost soudu spočívá v aplikaci procesních, a nikoliv hmotně právních ustanovení.

Ve vztahu k námitkám obviněného je dále nutné zdůraznit, že Nejvyšší soud je zásadně povinen vycházet ze skutkového zjištění soudu prvního stupně a v návaznosti na tento skutkový stav zvažuje hmotně právní posouzení, přičemž skutkové zjištění soudu prvního stupně nemůže změnit, a to jak na základě případného doplňování dokazování, tak i v závislosti na jiném hodnocení v předcházejícím řízení provedených důkazů (srov. přiměřeně usnesení Ústavního soudu např. ve věcech sp. zn. I. ÚS 412/02, III. ÚS 732/02, II. ÚS 760/02, III. ÚS 282/03, IV. ÚS 449/03).

Dovolání obviněného takto vymezeným kritériím vyhovuje jen zčásti. Jestliže totiž obviněný vytýkal, že soudy nesprávně postupovaly v rámci dokazování a nezajistily dostatečný rozsah prováděných důkazů, a některé z nich, především výpověď poškozené, považovaly za věrohodnou, ač tomu tak není, poukazoval na nedostatky vztahující se k rozsahu provedeného dokazování a způsobu hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř., tj. k procesnímu postupu. Tyto výhrady nemají povahu právních vad, jak ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. vyžaduje, a nelze je podřadit ani pod žádný jiný dovolací důvod vymezený v ustanovení § 265b odst. 1, 2 tr. ř. Protože tyto námitky dovolání obviněný podal mimo zákonem vymezené dovolací důvody, Nejvyšší soud z jejich podnětu napadená rozhodnutí nemohl přezkoumávat.

Pokud však obviněný vytýkal nedostatky v použité právní kvalifikaci, naplnil tím označený dovolací důvod, a Nejvyšší soud na podkladě těchto výhrad zkoumal, zda je dovolání v uvedené části opodstatněné.

Nejprve je vhodné připomenout, že se v této trestní věci Nejvyšší soud obdobnými námitkami obviněného zabýval, když přezkoumával obviněným podané dovolání proti dříve vydaným rozhodnutím, a usnesením ze dne 9. 1. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1468/2007, zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 8. 2007, sp. zn. 5 To 332/2007, i rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 24. 5. 2007, sp. zn. 91 T 296/2006, a přikázal Městskému soudu v Brně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Poté, co byla věc vrácena soudu k novému projednání a rozhodnutí, soud prvního stupně provedl Nejvyšším soudem požadované dokazování a na podkladě jednak jeho výsledků, ale i skutečností ve věci již dříve zjištěných, vymezil skutek zčásti nově s tím, že některé další okolnosti do něj oproti předchozímu popisu skutku doplnil. Oproti předchozímu rozsudku tak ve výroku o vině uvedl, že obviněný „ve snaze dále zastrašit poškozenou“ …., „zbraň nabil“ … „než zmlátit, což v poškozené vyvolalo obavu, že obviněný zbraň použije vůči její osobě“. Popis skutku ve vztahu k použité právní kvalifikaci tak tím, že jej o uvedené skutečnosti rozšířil,

upřesnil.

Nejvyšší soud shledal, že i když tyto okolnosti byly nově zahrnuty do skutkových zjištění na podkladě dovolacího řízení vedeného z podnětu dovolání podaného ve prospěch obviněného, a i odvolání bylo podáno jen obviněným, nejedná se o porušení zákazu reformationis in peius, vyjádřené v ustanovení § 265p odst. 1 tr. ř. a § 259 odst. 4 tr. ř. Zákaz změny k horšímu ve smyslu § 259 odst. 4 tr. ř. totiž nebrání odvolacímu soudu v tom, aby z podnětu odvolání podaného výlučně ve prospěch obviněného doplnil ve výroku svého rozsudku (§ 259 odst. 3 tr. ř.) popis rozhodných skutkových zjištění tak, aby v něm byly obsaženy též skutečnosti vyjadřující zákonem požadované znaky skutkové podstaty toho trestného činu, jímž byl obžalovaný uznán vinným již rozsudkem soudu prvního stupně, které soud prvního stupně sice vzal za prokázané, avšak výslovně je neuvedl ve výrokové části rozsudku. Jestliže se v takovém případě doplnění popisu skutku neprojeví zpřísněním jeho právní kvalifikace, zvětšením rozsahu a závažnosti následků apod., pak se tím nijak nezhoršuje postavení obviněného (srov. rozhodnutí č. 38/2006-II. Sb. rozh. tr.).

Právě o takovou situaci se v projednávané věci jedná, protože nově v popisu skutku konkretizované skutečnosti, byť nebyly v předcházejících rozhodnutích (usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 8. 2007, sp. zn. 5 To 332/2007 a rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 24. 5. 2007, sp. zn. 91 T 296/2006, jež Nejvyšší soud přezkoumával ve věci sp. zn. 8 Tdo 1468/2007) ve výroku o vině zaznamenány, soudy je již tehdy zjistily, v odůvodnění svých rozhodnutí na ně poukázaly, ale blíže je v rámci právních úvah nevyužily. Lze tak zmínit např. z odůvodnění rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 24. 5. 2007, sp. zn. 91 T 296/2006, kde tento soud uvedl, že „když obviněný ustal v napadání poškozené, šel do kuchyně, kde z police vzal svou legálně drženou pistoli, vytáhl ji z pouzdra, posunul z vrchní části, podle svědkyně ji nabil a položil na stůl, což ihned vzápětí doprovázel slovy, že poškozenou neměl zmlátit, ale že ji měl raději zabít. Poškozená k tomu uvedla, že tato slova brala vážně právě kvůli předchozímu fyzickému napadení…měla obavy, že by obviněný mohl zbraň použít.…předtím během hádek se zbraní nikdy nemanipuloval.“

Je tak zřejmé, že soud prvního stupně i nyní v rozšířeném popisu skutku vycházel ze stejných skutkových okolností, které byly učiněny a tedy byly soudu známé již v době, kdy o věci rozhodoval poprvé. Nově ve skutku doplněné skutečnosti se neprojevily zpřísněním právní kvalifikace ani zvětšením a závažností způsobených následků, ale jednalo se jen o výstižnější popis skutkově stejně objasněných událostí. Nedošlo tak k porušení zásady zákazu reformationis in peius, protože postavení obviněného zůstalo i po tomto upřesnění stejné jako v předchozích uvedených rozhodnutích.

Když se Nejvyšší soud vypořádal s touto otázkou, zabýval se dalším obsahem nyní podaného mimořádného opravného prostředku, jež obviněný zaměřil proti správnosti použité právní kvalifikace trestným činem násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197a odst. 1 tr. zák. Tento trestný čin spáchá ten, kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu.

Obecné vymezení znaků naplňujících tuto skutkovou podstatu Nejvyšší soud vyložil ve svém předchozím v této věci vydaném usnesení ze dne 9. 1. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1468/2007, na které pro stručnost nyní postačí jen poukázat, aniž by bylo nutné je znovu opakovat, s připomenutím, že soudy nižších soudů je v dalším postupu a při svých úvahách vztahujících se k použité právní kvalifikaci vzaly do úvahy a pro své závěry z nich vycházely.

Jen pro úplnost a se zřetelem na nyní obviněným uplatněné výhrady lze zdůraznit, že znak vyhrožování musí být dostatečně objasněn tak, aby nevznikaly pochybnosti o tom, že šlo o takové vyhrožování, které je způsobilé vzbudit důvodnou obavu, tedy že se jedná o výhrůžky usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou, činí to způsobem způsobilým v druhém vzbudit

důvodnou obavu. Výhrůžka musí být objektivně způsobilá důvodnou obavu vzbudit, není však nutné, aby důvodná obava byla v tom, komu bylo vyhrožováno, skutečně vzbuzena (viz. judikát č. 20 Bulletinu Nejvyššího soudu České republiky sešit 5, r. 1979). Z dikce trestného činu podle § 197a tr. zák. plyne, že tímto činem jsou postihována jednání pachatelů spočívající ve slovních projevech, při nichž zejména v ústní podobě poškozenému výhrůžně sděluje, že mu způsobí pro něj závažný následek.

Tyto zákonné požadavky na naplnění znaku „vyhrožovat" byly podle pokynů uvedených v předchozím rozhodnutí dovolacího soudu objasněny na podkladě dokazování, které bylo v souladu s požadavky dovolacího soudu provedeno, když byly rovněž dostatečně vyhodnoceny i všechny již dříve zajištěné důkazy.

Zejména na podkladě výpovědi poškozené bylo dostatečně objasněno a konkretizováno, že pokud jde o zbraň, s níž obviněný v době činu po předešlém fyzickém napadení poškozené manipuloval, byla nabitá, tj., že v ní byl umístěn zásobník a obviněný tuto zbraň před poškozenou povytažením uzávěru částečně zaktivoval a v té souvislosti pronesl slova, že poškozenou měl raději zabít než zmlátit. Současně tímto prohlášením obviněný reagoval i na před tím poškozenou učiněný telefonát s rodiči, u nichž se domáhala opory a pomoci, a pronesl, že „práh jeho bytu nikdo nepřekročí". Obviněný tímto svých chováním v poškozené vyvolal obavu o její život, neboť se domnívala, že zbraň použije proti ní, a to i proto, že ji předtím napadl.

Nejvyšší soud na podkladě těchto skutkových okolností v souladu s názory vyslovenými soudy obou stupňů shledal, že znak „vyhrožování" u trestného činu podle § 197a tr. zák., nelze úzce omezit jen na vlastní obsah slovního prohlášení, ale je potřeba ho vykládat ve spojení i s dalším konáním a projevy obviněného, jestliže je lze vnímat jako výhrůžky způsobilé vzbudit důvodnou obavu (k tomu viz přiměřeně též rozhodnutí č. 38/1971 Sb. rozh. tr.). Nevyžaduje se proto, aby obviněný slovně formuloval výhrůžku jednoznačně tak, aby obsahovala konkrétní slova přímo vyjadřující vyhrožování usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou, pokud přitom činil úkony svědčící o možnosti, že by k usmrcení nebo způsobení jiné závažné újmy mohlo dojít, např. když přitom pronáší, že měl poškozenou raději zabít a že práh jeho bytu nikdo nepřekročí, a přitom natahuje spoušť u pistole.

Jestliže za uvedených okolností soudy obou stupňů v jednání obviněného shledaly naplnění znak „vyhrožování" ve smyslu § 197a tr. zák., Nejvyšší soud se se závěry soudů obou stupňů ztotožnil, neboť při posuzování jednotlivých znaků byly brány do úvahy všechny okolnosti, za kterých obviněný jednal, a to nejen samotný obsah výhrůžky, ale i další chování obviněného, zejména, že v daném okamžiku držel v ruce nabitou a ke střelbě připravenou střelnou zbraň a že v bytě kromě obviněného a poškozené nikdo nebyl. Poškozená byla před tím obviněným zbita, čímž jí dal najevo svou fyzickou převahu. Byla vyhodnocena i celá situace, včetně její příčiny spočívající v konfliktu, v důsledku něhož poškozená chtěla byt obviněného opustit a odnést svůj počítač, což obviněný odmítal. Soudy tedy správně shledaly, že uchopení nabité zbraně s výslovným sdělením, že ji měl radši zabít, než zmlátit, představovalo výhrůžku, která v poškozené vyvolala důvodnou obavu, že svou hrozbu splní, když v průběhu celého konfliktu jednání obviněného gradovalo. Ačkoli obviněný zbraní na poškozenou nemířil, jen uvedená manipulace s ní v kombinaci s dříve projevenou fyzickou agresí byla takovým chováním, jež v poškozené vyvolalo obavu o její život.

Slovní obrat „raději zabít než zmlátit" sice vyznívá ve smyslu uvedených slov do minulosti, avšak skutečným jeho obsahem byla výhrůžka směřující do budoucnosti, kde teprve mohla být realizována, neboť to, že obviněný poškozenou již zbil, se stalo, a teprve v následujícím čase, by mohla mít obviněným předvedená manipulace se zbraní faktický efekt. Proto, i když obviněný pronesenou výhrůžku výslovně nevyjádřil směrem do budoucnosti, jedině takový dopad ve skutečnosti mohla mít a takto ho poškozená vnímala.

Ze všech shora uvedených důvodů bylo shledáno, že se jak soud prvního stupně, tak soud odvolací podrobně zabývaly všemi okolnostmi, které při předchozím rozhodování nebyly vzaty do úvahy, řídily se pokyny dovolacího soudu a dospěly ohledně viny ke správným závěrům. Nepochybily, jestliže obviněného uznaly vinným trestným činem násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197a tr. zák.

Pokud obviněný v dovolání označil i dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., o něj je možno dovolání opřít, bylo-li rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 v písmenech a) až k) tr. ř.

S ohledem na obsah podaného dovolání je zřejmé, že obviněný použil uvedený dovolací důvod v jeho druhé alternativě, neboť současně dovolání opřel i o důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Jak je však shora rozvedeno, Nejvyšší soud tento dovolací důvod naplněným neshledal, a proto nejsou splněny ani okolnosti vymezené zákonem pro dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř.

Nejvyšší soud na základě všech úvah a závěrů dovolání obviněného posoudil jako zjevně neopodstatněné, a podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. ho odmítl.